

N:o 23.

Ank. till Riksd. kansli den 20 februari 1903, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande revision af lagen angående skydd mot yrkesfara m. m.

I en inom Andra Kammaren väckt, till behandling af lagutskottet hänvisad motion, n:o 40, har herr *D. Bergström* föreslagit, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta företaga en revision af lagen angående skydd mot yrkesfara jämte därmed sammanhängande författningar och bestämmelser samt därefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill revisionen gäfvade anledning.

Till gemensam behandling med denna motion har lagutskottet förehaft en inom samma kammare afgifven motion, n:o 99, hvori herr *G. W. Roos* hemställt, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lag angående de förhållanden, under hvilka handverk och andra handteringar äro att hänföra till fabriksdrift och på grund däraf dels tillhörande tillämpningsområdena för lagen den 10 maj 1889 angående skydd för yrkesfara och lagen den 17 oktober 1900 angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke och dels hänförliga till de yrken, hvilkas utöfvare jämlikt 2 § af lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete hafva skyldighet att i vissa fall utgifva ersättning för olycksfall i arbetet.

Herr Bergströms motivering är af följande lydelse:

»Vid 1902 års riksdag föreslog jag i motion n:o 12, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta företaga en revision af lagen angående skydd mot yrkesfara, jämte därmed sammanhängande författningar och bestämmelser, samt därefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill revisionen gäfve anledning.

Till stöd för detta mitt yrkande anförde jag följande:

»Den lag angående skydd mot yrkesfara, som antogs af 1889 års Riksdag, trädde i kraft den 1 juli 1890. I elfva och ett halft år har denna skyddslagstiftning för arbetare i industriella yrken sålunda varit i verksamhet. I själfva lagens bestämmelser har under denna tid ingen annan ändring ägt rum än den, att hvad i denna lag stadgas numera — från och med 1896 års början — också gäller om industriell rörelse, som af staten eller kommun idkas, ändå att rörelsen icke idkas såsom näring. Däremot har den jämlikt lagens 5 § inrättade yrkesinspektionen efter hand utvecklats, så att i stället för de tre yrkesinspektörer, som ursprungligen voro tillsatta att tillhandagå yrkesidkare med upplysningar och råd i fråga om arbetarnes skyddande mot yrkesfara och öfvervaka lagens efterlevnad, numera finnas åtta yrkesinspektörer samt en särskild inspektör öfver sprängämnestillverkningen.

I de redogörelser för yrkesinspektionens verksamhet, som allt ifrån dess början årligen utgifvits, finnes samlad en betydande erfarenhet både om det gagn, lagen angående skydd mot yrkesfara medfört, och om de brister, som visat sig vidlåda denna lagstiftning. Af yrkesinspektörerna hafva också under årens lopp åtskilliga ändringar i och tillägg till nämnda lag blifvit ifrågasatta, och det torde nu vara på tiden att på allvar upptaga frågan om en revision af denna viktiga lag. En särskild anledning härtill föreligger i den i fjol af Riksdagen antagna lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete. Genom nämnda lag har inom vissa verksamhetsgrenar arbetsgifvarens ersättningsplikt vid inträffande olycksfall i arbetet blifvit erkänd. Det kan då icke annat än ligga i statens på samma gång som i arbetsgifvarnes och arbetarnes intresse, att i den lag, som afser att förebygga dylika olycksfall, de förbättringar, hvilka enligt sakkunniges vittnesbörd visat sig af nöden, måtte blifva vidtagna.

Med ledning och stöd af redogörelserna för yrkesinspektionens verksamhet skall jag tillåta mig att påvisa några af de områden, där en granskning och eventuellt omarbetning af gällande lag angående skydd mot yrkesfara torde få anses i hög grad påkallad.

Redan den första paragrafen, hvilken — jämförd med §§ 4 och 13 — angifver *lagens omfång*, har i tillämpningen erbjudit icke obetydliga svårig-

heter. Härom vittna samtliga de redogörelser för yrkesinspektionens verksamhet, som hittills afgifvits. Att under den första tiden af lagens tillämpning åtskillig ovisshet kunde råda, äfven bland dem som hade att öfvervaka dess efterlefnad, huruvida en del anläggningar och arbetsställen fölle under lagen — och sålunda borde upptagas i det af yrkesinspektörerna förda register — eller icke, är ej att undra öfver. Men ovissheten synes ännu långt ifrån skingrad, och i hvarje fall visar det sig, att hithörande bestämmelser i deras nuvarande skick äro alltför ofullständiga.

Så yttrar t. ex. yrkesinspektören i östra distriktet i sin berättelse för år 1896:

»Då emellertid de uttryck i lag angående skydd mot yrkesfara, som bestämma hvilka rörelser lagen afser omfatta, gifva tillfälle till olika tolkning, torde nog en del af de rörelser yrkesregistret upptager kunna anses böra därur utgå. En särskild ställning i detta hänseende intaga en del sågverk, uppförda vid större gårdar eller byar och hvilka hufvudsakligast drivas för husbehofssågning, men vid hvilka äfven sker försågning mot lega eller tull eller från hvilka en del sågadt virke blir försåldt.

I dessa senare fall skulle ett dylikt sågverk falla under lag angående skydd mot yrkesfara och således böra jämte därvid brukad motor vara föremål för yrkesinspektörens uppmärksamhet och åtgärder.

Understundom händer, att hela år förgå, utan att främmande sågning förekommer. Under ett sådant år upphör sågen att falla under lag om skydd mot yrkesfara, för att, när ett annat förhållande inträder, åter falla under samma lag.

Det nämnda förhållandet skulle vålla mindre svårighet, om det gällde en rörelse, inom hvilken arbetarne ej vore utsatta för särskild stor yrkesfara. Nu är emellertid förhållandet det motsatta. De flesta sågar af det ifrågavarande slaget utgöras af cirkelsågar, hvilka, då de äro i saknad af särskilda skyddsanordningar, såsom nästan alltid är fallet, där ej yrkesinspektionen förnänt åstadkomma sådana, äro af synnerligen farlig beskaffenhet, detta t. o. m. i så hög grad, att försäkringsbolagen i allmänhet ej mottaga försäkring af sådan personal, som enbart sysselsättes vid en dylik såg.»

En numera afgången yrkesinspektör i mellersta distriktet har likaledes flerstädes, såsom i sina berättelser för 1897 och 1899, framhållit, att olika uppfattningar äro rådande om huruvida vissa arbetsställen äro hänförliga under bestämmelserna i lagen angående skydd mot yrkesfara eller ej. Och hans efterträdare har i den senast afgifna berättelsen från mellersta distriktet för år 1900, på samma gång han afgifvit de normer han själf följt i tvifvelaktiga fall, betonat nödvändigheten att i lagstift-

ningen uppdraga en skarpare gräns mellan de arbetsställen, som falla utanför, och dem, som falla innanför lagen angående skydd mot yrkesfara, i det han yttrar: »Då lagen ej fullt bestämdt angifver, i huru stor omfattning eller under hvilka förhållanden rörelsen i öfrigt må bedrivas, för att den skäligen må anses som fabriksrörelse, torde vara behöfligt, att någon bestämmelse härom fastställdes.»

Det är emellertid ej endast ur den synpunkten, att de arbetsgifvare, som ha att ställa sig lagens bud till efterrättelse, och yrkesinspektörerna, som hafva att öfvervaka lagens efterlefnad, ej skola vara i tvifvelsmål om lagens räckvidd, som en revision af dess första paragraf torde vara erforderlig. Sedan en lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete blifvit af Riksdagen antagen, torde det äfven vara af intresse att se till, huruvida nödig öfverensstämmelse är rådande mellan de bestämmelser, som utstaka gränserna för denna lag, och dem, som utstaka dem för lagen angående skydd mot yrkesfara. För den senast antagna lagen gå gränslinjerna in på åtskilliga områden, som ej beröras af den hittillsvarande skyddslagstiftningen, men — såsom här ofvan blifvit antydt och redan från flera håll erkänts — kan det ej vara annat än en fördel såväl för staten som för alla intresserade parter, att åt området för olycksfallslagstiftningen i lag angående skydd mot yrkesfara gifves en vidd, som något så när svarar mot den stadgade ersättningspliktens omfång.

I lagen angående skydd mot yrkesfara, § 5, föreskrifves, att yrkesinspektör har att i sin verksamhet städse akta på huru i hvarje särskildt fall ändamålet med denna lag må utan oskäligen kostnad vinnas med minsta olägenhet för yrkesidkaren. En god väg till kostnadernas nedbringande vore naturligtvis, att det vid *fabrikens anläggande*, likasom ock vid deras om- och tillbyggnad, blefve regel, att vederbörande yrkesinspektör därförinnan sattes i tillfälle att gå yrkesidkaren till handa med de upplysningar och råd med hänsyn till bestämmelserna i lagen angående skydd mot yrkesfara, hvaraf denne kunde vara i behof. Yrkesinspektionen har också haft sin uppmärksamhet riktad härpå. Vid yrkesinspektörernas sammanträden i kommerskollegium har ämnet upprepade gånger varit föremål för öfverläggning, och i redogörelserna för yrkesinspektionens verksamhet finnes det också flerstädes upptaget till behandling.

Ett särdeles belysande vittnesbörd om huru det nu kan gå till i ifrågavarande afseende gifves i kommerskollegiets sammandrag af yrkesinspektörernas berättelser för år 1898, däri det heter:

»Yrkesinspektören uti västra distriktet framhåller i sammanhang med redogörelsen för anvisningar om skyddsåtgärder m. m., hurusom i ett

större industrisamhälle inom distriktet sexton nya fabriker under de sista två åren uppförts, men att endast en af dessa fabrikers ägare varit nog förtänksam att insända ritningarna till den planlagda fabriken för erhållande af yrkesinspektörens utlåtande öfver hvad som möjligen kunde vara att ytterligare iakttaga på grund af lagen angående skydd emot yrkesfara utöfver de skyddsanordningar, som af ritningarna angåfvos.

Om ock, enligt hvad af annan yrkesinspektörs berättelse framgår, förhållandena icke öfverallt varit i ifrågavarande hänseende lika ogynnsamma, anser sig dock kollegium böra här synnerligen framhålla önskvärdheten af att samarbetet mellan yrkesinspektionen och vederbörande yrkesidkare vid en fabriksanläggnings tillkomst tager sin början så tidigt som möjligt och helst redan vid uppgörandet af de första planerna därtill, enär genom ett dylikt samarbete mycken både kostnad och tid kunna för industriidkaren inbesparas.»

Kommerskollegium fann visserligen icke vid detta tillfälle någon annan åtgärd i förevarande syfte påkallad, än att allmänhetens uppmärksamhet genom dess ofvan anförda uttalande blef å förhållandet väckt. Men fråga är väl, om det ej skulle ligga i yrkesidkarnes eget intresse, att lagen rent ut stadgade, att vid fabrikers anläggande samt om- och tillbyggnad yrkesinspektörernas råd och upplysningar skola inhämtas med afseende å nödiga skyddsanordningars anbringande. Visst är, att — såsom också framhållits vid ett af yrkesinspektörernas sammanträden i kommerskollegium — det alltid är billigare och lättare att vidtaga lämpliga anordningar för en byggnads rationella ventilering vid densammas uppförande än efter dess fullbordande, och detsamma lär äfven gälla flertalet af de af lagen föreskrifna anordningarna för arbetarnes räddning vid utbrytande eldsvåda, liksom också åtskilliga andra lagstadgade skyddanordningar.

Ett annat område, beträffande hvilket en lagbestämmelse måhända äfven skulle vara på sin plats och säkerligen skulle lända till yrkesidkarnes såväl som arbetarnes båtnad, är *tillverkningen af maskiner* och andra mekaniska inrättningar, som böra vara försedda med skyddsanordningar. I detta afseende äro särskildt yrkesinspektörens i södra distriktet uttalanden i berättelserna för 1896 och 1897 förtjänta af uppmärksamhet. I den förra berättelsen yttrade han:

»Jag tillåter mig påpeka, hurusom en allmännare medverkan från de mekaniska verkstäderna skulle mycket underlätta yrkesinspektionens arbeten. I länder, där skyddslagar för arbetare redan längre tid varit införda, tyckes den föreställningen så småningom hafva vunnit insteg hos maskinfabrikanterna, att skyddsanordningarna äro nödvändiga delar af maskinerna, hvarförutom dessa äro ofullständiga. På maskiner, som in-

komma från utlandet, har man också tillfälle att iakttaga, hurusom de utländska maskinfabrikanterna anbringat skyddsanordningar, utan att köparen gjort aftal härom.

Under inspektionsarbetet har för mig allt tydligare framgått, att såvida ett allmännare genomförande af de fordringar lagen angående skydd mot yrkesfara föreskrifver skall kunna åstadkommas, måste såsom ett önskningsmål af yrkesinspektionen uppställas, att äfven de svenska maskinfabrikanterna, utan särskild erinran härom från köparne, utrusta från deras verkstäder utgående maskiner och transmissioner med sådana skyddsanordningar, som i nämnda lag afses.

Det torde väl knappast behöfva framhållas, hvilken bekvämlighet och besparing i kostnader, som skulle beredas det stora antal industriidkare, hvilka köpa svenska maskiner, om dessa redan vid inköpet vore försedda med lagstadgade skyddsanordningar, i stället för att, såsom nu oftast blir händelsen, skyddsanordningar måste anbringas, sedan maskinerna kommit i användning, ej sällan gjorda af personer, som icke förstå att rätt utföra desamma. Ofta inträffar därjämte, att skyddsanordningar icke kunna anbringas på en redan färdig maskin med samma verkan, som om maskinen från början konstruerats med hänsyn äfven till dessa anordningar.

En invändning, som häremot göres, att anbringandet af skyddsanordningar fördyrar en maskin och således blifver ett hinder i den fria konkurrensen verkstäderna emellan, behöfver väl knappast på allvar bemötas, då hvarje fabrikant torde vara tillräckligt affärsman, för att kunna säga en spekulant, att maskinen för sig har ett visst pris och de skyddsanordningar, som lagen om skydd mot yrkesfara fordrar å densamma, och hvilka fabrikanten erbjuder sig att anbringa, betinga ett uppgifvet tilläggspris.»

I årsberättelsen för 1897 yttrar samme yrkesinspektör:

»Det borde tyckas, att yrkesinspektörerna skulle kunna påräkna en värdefull hjälp från de mekaniska verkstäderna, därigenom att verkstadsägarna försäga från deras verkstäder utgående maskiner och andra mekaniska inrättningar med tjänliga skyddsanordningar, men detta har ännu icke annat än i undantagsfall vid specialtillverkningar visat sig vara händelsen. Med undantag af nya ångpannors utrustande med armatur och förbättringar å axelledningar ställa sig verkstadsägarna, såsom jag i förra årsberättelsen utförligare omnämnt, ännu tämligen likgiltiga i fråga om skyddsanordningar, och följderna häraf blifver ett motarbetande af yrkesinspektionen. Ty sedan yrkesinspektören besökt en fabrik och behöfliga skyddsanordningar därstädes blifvit enligt hans anvisningar uppsatta, inträffar ofta, att en förändring eller utvidgning af fabriken göres, för hvilket ändamål fabriksägaren vänder sig till en mekanisk verkstad för erhållande

af behöfliga maskiner m. m. Verkstaden insätter då i fabriken mer eller mindre farliga maskiner, som sakna skyddsanordningar, och i och med detsamma är det arbete yrkesinspektören på detta ställe nedlagt utan resultat, fastän han tror sig veta, att allt där är i vederbörlig ordning.»

Genom ofvanstående tvenne citat torde behovet af medverkan, i högre grad än nu är fallet, från de mekaniska verkstädernas sida vara till fullo ådagalagdt. Frågan är endast om sättet för åstadkommande af en dylik, effektiv medverkan. Då lagen angående skydd mot yrkesfara pålägger yrkesidkarne ovägerlig skyldighet att hafva vissa arbetsmaskiner och andra mekaniska inrättningar försedda med nödiga skyddsanordningar, torde det väl också kunna ifrågasättas, huruvida icke försäljning inom landet af dylika maskiner och inrättningar *utan skyddsanordningar* borde förbjudas, särdeles i de fall, då viss skyddsanordning blifvit af yrkesinspektionen vid gemensamt sammanträde i kommerskollegium godkänd och sedermera bekantgjord.

Det gifves äfven ett annan gebit, där ett stadgande om försäljningsförbud torde kunna sättas i fråga. Flere af yrkesinspektörerna hafva fäst uppmärksamheten vid att ej sällan inträffar, att gamla *utdömda ångpannor försäljas*, för att, stundom efter en ytlig uppiffning, tagas i bruk vid ett annat arbetsställe, och detta vanligen med den påföljd, att explosion med ty följande förlust af lif och egendom inom kort inträffar. »Att dylika dåliga ångpannor, hvilka möjligen å annan ort blifvit kasserade, få gå som handelsvara ur hand i hand, är mycket att beklaga», yttrar yrkesinspektören i norra distriktet i sin berättelse för 1899. Det vore också tydligen önskligt, att en gräns kunde sättas för dylik samvetlös handel.

I sin senaste årsberättelse, för år 1900, har samme yrkesinspektör påkallat lagstiftningens uppmärksamhet för en af honom påvisad lucka i lagen angående skydd mot yrkesfara, i det att där saknas ett stadgande om skyldighet, *när industriell anläggning öfvergår till annan ägare*, för den förutvarande yrkesidkaren att till sin efterträdare öfverlämna alla de handlingar, cirkulär, ritningar etc., han fått mottaga från yrkesinspektören. Härigenom kan betydligt afbräck vållas i yrkesinspektionens verksamhet, på sätt nu åberopade yrkesinspektör framställer:

»Rätt ofta inträffar, att fabrik, sågverk eller annan industriell anläggning öfvergår till annan ägare. Fabriken har t. ex. för tre år tillbaka blifvit inspekterad och med anledning däraf förre ägaren erhållit meddelande att vidtaga åtskilliga skyddsanordningar samt däröfver aflämnat ett intyg, att han mottagit meddelandet jämte ritningar m. m. Yrkesinspektören kommer till fabriken, får höra, att ny ägare öfvertagit densamma. Under inspektionen iakttages, att inga af de skyddsanordningar, som före-

slogos för 3 år tillbaka, äro verkställda. Förre ägaren har icke allenast uraktlåtit ställa sig yrkesinspektörens föreskrifter till efterrättelse, utan äfven undanhållit den nye ägaren vetskap om att han har någon skyldighet i berörda afseende. Några cirkulär, ritningar eller handlingar, som ankommit till förre yrkesidkaren från yrkesinspektören, har den nye ägaren aldrig sett. I ett dylikt fall kan man ingenting vidtaga. Förre ägaren är oåtkomlig och den nye han vet ingenting angående skyldigheter emot yrkesinspektören annat än innehållet af utgifna lagar och författningar.

Vid ett dylikt tillfälle och då ett olycksfall med dödlig utgång inträffat, hvilket ock är i denna berättelse förut relateradt, blef förre ägaren stämd inför rätta.

I annat fall, då olycksfall ej inträffat, har yrkesinspektören för närvarande ej annat än att börja om från början och låta den nye ägaren få afskrifter af de meddelanden, som beröra ifrågavarande arbetsställe. Jag har velat påpeka detta förhållande, i den händelse något kunde åtgöras däråt på lagstiftningens väg.»

Enligt hvad yrkesinspektörernas berättelser utvisa, inträffa *de svåraste olycksfallen* vid transmissioner inom olika yrken samt vid maskiner inom träbearbetningsindustrien. Så skrifer exempelvis yrkesinspektören i södra distriktet i sin berättelse för 1899:

»Bland olycksfallen visa de, som inträffat vid transmissioner, en i jämförelse med öfriga olycksfall ovanligt hög dödlighetsprocent (60 procent). Det är i synnerhet axelledningar, som förorsaka dessa svåra olycksfall, och detta i så mycket högre grad, som det stora flertalet arbetare ej inser faran af att komma i beröring med en i gång varande axelledning. En sådan, oftast ljudlöst gående, väcker knappast någon varnande eller afskräckande känsla hos arbetaren, och de små, så ytterst farliga utstående skruvhufvudena och krysskilsändarne, som ännu förekomma ganska allmänt på axelledningar, undgå ofta arbetarnes uppmärksamhet, till dess någon sådan griper uti hans kläder, hvarvid han vrides med axelledningen, kroppens ben afbrytas och han krossas till en oformlig massa. Med hvilken uppmärksamhet yrkesinspektören måste undersöka transmissionerna oah huru otillfredsställande ur säkerhetssynpunkt dessa förr blifvit anordnade — och mångenstädes ännu anordnas — torde framgå däraf, att under den 5-årsperiod, 1895—1899, jag tjänstgjort inom distriktet, ej mindre än 1,293 anmärkningar måst i detta afseende göras.»

Och yrkesinspektören i mellersta distriktet redogör, äfvenledes i sin berättelse för 1899, för ett enskildt olycksfall i följande ordalag:

»Vid en mindre ångsåg fastnade maskinisten med kläderna vid en

axelledning och erhöll så svåra skador, att han kort därefter afled. Arbetaren, en gammal och van maskinist, som skött maskineriet på stället i flera år, hade sans, då man faun honom invid axelledningen, och berättade själf om huru olyckan skedde följande: att han med påhafd rock begifvit sig under sågen för att smörja en därvarande axelledning; att rockfickan hade hängt ute och att denna hade lindats om axelledningen, meddragande rocken och honom själf, så att han kom i rotation, hvarunder kläderna och vänstra armen afsletos från kroppen och högra benet afbröts, hvarjämte han kände invändiga smärtor. Mannen forslades genast till lasarettet, men dog på vägen dit. Detta olycksfall visar, huru ovarsamma gamla och vana maskinister kunna vara, och att det uttryck, hvarmed man ofta besvaras i fråga om skyddsanordningar — »att här är jag så van att gå, så här är ingen fara för mig» — saknar grund. Det visar således behovet af att alla axelledningar, hvarmed smörjaren kan komma i beröring, böra vara öfvertäckta eller rättare inklädda, om beröring kan ske underifrån, samt att en maskinist och smörjare bör vara försedd med speciella arbetskläder utan fickor och skört, och sådana finnas i handeln färdiga att köpa.»

Afven om man ej i dylika redogörelser för inträffade olycksfall — och de äro i rikligt antal till finnandes i yrkesinspektörernas berättelser, och många till och med af ännu mera upprörande art än den nu återgifna — finner anledning att i § 2 i lagen angående skydd mot yrkesfara införa mera detaljerade bestämmelser om hvad som bör iakttagas i afseende å maskiner och transmissioner, som medföra fara för arbetarne, torde man i alla händelser icke böra underlåta att taga i öfvervägande, huruvida icke en bestämmelse om en *normaldräkt* för maskinister, smörjare m. fl. skulle vara ägnad att minska antalet af de ohyggligaste olycksfallen i våra verk och inrättningar. I detta afseende hänvisar jag ytterligare till hvad af sistnämnde yrkesinspektör blifvit anfördt i hans berättelse för år 1896, däri det heter:

»I sammanhang med skyddsanordningar mot delar af motorer, transmissioner och maskiner bör påpekas, att man vid undersökningen om orsaken till många och svåra olycksfall funnit, att arbetarens klädedräkt varit en bidragande orsak till olyckshändelsen. Det har nämligen visat sig, att antingen arbetarens rockskört eller hans blus med vida armar och handlinning, särskildt öppningen å armen ofvan handlinningen, eller ock att arbetarens hängande halsduksändar fastnat å någon utstående eller roterande maskindel och dragit arbetaren in uti maskineriet — ett förhållande, hvilket mer än som sker borde beaktas af både arbetsgivare och arbetare.

En praktisk och äfven klädsam dräkt för arbetare vid nyssnämnda iurättningar är en sådan, som fig. 45 antyder. Hufvudsaken är, att dräkten är åtsittande, ej har skört, vida ärmar, veck, stark handlinning eller utvändiga fickor, hvare utstående maskindel kan få tag och draga arbetaren in i maskineriet.»

I detta sammanhang förtjänar att ur sammandraget af yrkesinspektörernas berättelser för år 1894 erinras om en framställning af dåvarande yrkesinspektören i norra distriktet om införande i författningen angående minderåriges användande i fabriksarbete af lagstadgad förbud mot användande ej allenast af minderåriga, utan äfven af *kvinnor* till skötsel af ångpanna och till smörjning eller rengöring af i gång varande maskiner eller transmissioner. Efter att hafva erinrat om att kommittén för revision af förordningen den 18 november 1881 angående minderåriges användande i arbete vid fabrik, handverk eller annan handtering uttalat sig för att minderårig icke skulle få användas till att sköta ångpanna, ej heller till att rengöra eller smörja i gång varande transmissioner, samt att kommerskollegium och medicinalstyrelsen, i sitt den 10 december 1892 öfver kommitténs betänkande afgifna utlåtande, hemställt, att minderåriga borde förbjudas äfven att smörja och rengöra i gång varande motorer och maskiner, yttrar kommerskollegium, i sitt den 23 juli 1895 daterade sammandrag af yrkesinspektörernas berättelser för år 1894, för egen del följande:

»Ett dylikt förbud jämväl för kvinnor kan kollegium så mycket mindre tillstyrka böra intagas i den sålunda ifrågasatta nya författningen, som enligt den åsikt, hvilken i sistberörda underdåniga utlåtande uttalats, författningens bestämmelser borde afse endast minderåriges användande i industriellt arbete. Däremot torde intagandet i lagen angående skydd mot yrkesfara af en bestämmelse uti sistnämnda syfte böra komma under öfvervägande vid den revision af sagda lag, hvilken såsom en följd af yrkesinspektionens fortsatta utveckling framdeles torde erfordras.»

Det är mellan sju och åtta år, sedan detta uttalande gjordes af kommerskollegium, och tidpunkten torde väl nu vara inne, då den af en numera afiden, framstående yrkesinspektör gjorda framställningen om lagstadgad förbud mot kvinnors användande till dylika arbeten bör komma under öfvervägande, ehvad nu ett eventuellt stadgande härom kan finna sin plats i den ena lagen eller i den andra. Sedan en lag angående minderåriges och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke utfärdats den 17 oktober 1900, förefinnes naturligtvis — låt vara, att denna lag ganska obetydligt sysselsätter sig med frågan om kvinnors användande i industriellt yrke — icke längre det skäl, som angifvits i kommerskollegiets

här ofvan anförda uttalande, mot att i nämnda författning gifva plats åt ett dylikt stadgande.

Ett intresse, som — med afseende å lagen angående skydd mot yrkesfara, liksom med afseende å andra lagar — bör vara gemensamt för alla, är att se till, *huru gällande lag efterlefves*, och att, därest några svårare missförhållanden visa sig på denna punkt, göra hvad göras kan för deras rättande. Att yrkesinspektionen i åtskilliga fall haft hårda strider att utkämpa mot tredskande yrkesidkare, och att lagens bud, sådana de återfinnas i § 8 och följande paragrafer, i dylika fall visat sig ganska overksammas, därom gifva redogörelserna för denna inspektions verksamhet dess värre vittnesbörd. Också har särskildt en numera afiden yrkesinspektör upprepade gånger gjort framställningar i syfte att gent emot dylika tredskande yrkesidkare vinna verksammare korrektiv, hänvisande till att under nuvarande förhållanden ej blott ett mycket stort antal människor årligen genom olycksfall i det industriella arbetet blifva utsatta för stora lidanden och svåra ekonomiska trångmål, utan äfven mycken arbetskraft och arbetsförmåga eller arbetsskicklighet därigenom förspillas eller tillintetgöras, samt att således såväl humanitära som nationalekonomiska skäl förena sig i att påkalla åtgärder, som äro ägnade att väsentligt minska olycksfallens antal.

Det var från dylika synpunkter, som nämnde inspektör, yrkesinspektören i dåvarande norra distriktet, redan i sin berättelse för 1894 gjorde en framställning, hvilken i kommerskollegiets sammandrag af yrkesinspektörernas berättelser för nämnda år refereras sålunda:

»Sistbemälda yrkesinspektör har vidare uttalat den åsikt, att i de fall, då föreskrifterna i 2 § af lagen angående skydd mot yrkesfara icke af vederbörande yrkesidkare iakttagas, det i 8 § af samma lag anvisade förfarande för att i berörda hänseende vinna rättelse icke vore nog verksamt. Äfven om yrkesidkaren icke hörsammat förnyad anmaning af yrkesinspektören att vidtaga viss anordning i de afseenden, hvarom i lagens 2 § stadgades, medförde anmälan, som af inspektören därefter om förhållandet gjordes hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, i allmänhet endast, att yrkesidkaren ålades att inom viss tid hafva utfört anordningen. Först ifall han underlåte att ställa sig detta föreläggande till efterrättelse, drabbades yrkesidkaren af ansvar enligt 9 §, hvarjämte den föreskrifna anordningen skulle på hans bekostnad verkställas genom polismyndigheten. Det kunde emellertid äfven inträffa, att yrkesidkaren inom den förelagda tiden i föreskrifvet hänseende vidtagit anordning, men att denna icke vore af beskaffenhet att vid sedermera verkställd inspektion kunna af yrkesinspektören godkännas såsom för ändamålet tillfyllestgörande eller eljest lämplig. Då måste å nyo anmälan i saken göras hos länsstyrelsen för att erhålla

ett förnyadt föreläggande för yrkesidkaren. Samma procedur, som i sig själf vore förbunden med ganska mycken tidsutdräkt, helst, där yrkesidkaren det äskade, äfven sådan förening eller nämnd, som i 8 § omförmäldes, skulle lämnas tillfälle att hos länsstyrelsen yttra sig i ärendet, kunde sålunda behöfva upprepas flera gånger, innan anordningen i fråga blefve på vederbörligt sätt verkställd. Detta förhållande, att utförandet af en utaf yrkesinspektören på grund af föreskrifter i lagen angående skydd mot yrkesfara anvisad skyddsanordning kunde under lång tid fördröjas, utan att yrkesidkaren därför drabbades af något ansvar, vore af beskaffenhet att menligt inverka på yrkesinspektörernas ställning till såväl arbetsgifvare som arbetare samt i allmänhet på inspektörernas verksamhet för öfvervakandet af meranämnda lags efterlevnad. Yrkesinspektören i norra distriktet anser, att en ej oväsentlig rättelse härutinnan skulle kunna vinnas, om 9 § erhöle en förändrad lydelse af ungefärligen följande innehåll: 'Underlåter yrkesidkare, på vederbörande yrkesinspektörs förnyade skriftliga uppmaning, att inom däri bestämd tid vidtaga erforderliga åtgärder för att bringa viss anordning till öfverensstämmelse med hvad därom i § 2 stadgas, eller att ställa sig till efterrättelse sådana förelägganden eller förbud, hvarom i § 8 sägs, straffas med böter från och med tio till och med femhundra kronor.'

I liknande syfte uttalar sig yrkesinspektören i västra distriktet i sin årsberättelse för 1897 på följande sätt beträffande tillämpningen af lagen angående skydd mot yrkesfara:

»Beträffande skyldigheten att redogöra för gjorda iakttagelser rörande tillämpningen af lag angående skydd mot yrkesfara vågar jag härmed endast göra en antydning om ett förhållande, som måhända framdeles vid tillfälle torde böra närmare pröfvas.

Om nämligen yrkesinspektör och arbetsgifvare icke kunna enas i fråga om föreslagen skyddsåtgärds behöflighet, afgöres nu (där det gäller ett arbetsställe i stad) en sådan fråga i första instansen på följande sätt.

Yrkesinspektören gör anmälan hos Konungens befallningshafvande, som genom vederbörande magistratsmyndighet inforrdar arbetsgifvarens förklaring. Sedan arbetsgifvaren genom magistraten afgifvit sådan förklaring, inforrdar Konungens befallningshafvande yrkesinspektörens påminnelser däröfver. Och sedan yrkesinspektörens påminnelser inkommit, fattar Konungens befallningshafvande beslut i ärendet, hvilket beslut delgifves arbetsgifvaren genom magistraten och därefter yrkesinspektören.

Om däremot i lagen yrkesinspektörernas meddelanden kunde tillerkännas sådan betydelse, att de borde inom viss tid hos Konungens befallningshafvande öfverklagas för att kunna ändras, torde det måhända blifva mindre besvär att få sådana frågor afgjorda, både för myndigheterna och

för arbetsgifvaren. Ty om arbetsgifvaren direkt hos Konungens befallningshafvande öfverklagade yrkesinspektörens meddelande, kunde Konungens befallningshafvande, efter att hafva infordrat yrkesinspektörens förklaring, direkt fatta beslut i ärendet.»

Båda de nu anförda framställningarna åsyfta att, när det gäller viktiga skyddsanordningars vidtagande, förebygga ett på vissa håll med stor förkärlek tillämpadt förhållningssystem, till fördärf för arbetarne och i många fall äfven till stort men för yrkesidkarne själfva. Utan att närmare ingå på spörsmålet, huruvida just dessa föreslagna medel eller andra kunna vara de lämpligaste att härvidlag råda bot, vill jag här framhålla nödvändigheten att göra frågan om lagens efterlefnad till föremål för allvarlig pröfning. De nakna siffrorna — såsom då t. ex. en yrkesinspektör omtalar, att af 138 förut inspekterade arbetsställen, som han under året besökt, han endast funnit 10, där förut gifna meddelanden blifvit så efterkomna, att inga vidare erinringar varit behöfliga — tala ett tydligt språk. I ännu starkare belysning träder behofvet af lagstadganden, hvarigenom tredskande arbetsgifvare verkligen blifva åtkomliga, när man tar i betraktande några af de förfärliga konkreta fallen, för hvilka redogörelse lämnas i yrkesinspektörernas berättelser. Här må endast anföras ett par fall, men redan de torde vara tillräckligt belysande.

Yrkesinspektören i södra distriktet meddelar i sin berättelse för år 1898:

•Under år 1896 inspekterades en sockerfabrik i Malmöhus län, hvarvid den till fabriksbolaget aflämnade promemorian upptog erinran om 13 olika skyddsanordningar, som jag ansåg böra därstädes anbringas. En af dessa anordningar skulle bestå däruti, att svänghjulen till de i fabriken befintliga ångpumparne inhägnades med skyddsräcken. Sedan anmälan från denna fabrik under året inkommit därom, att en arbetare fallit ned uti ett dylikt svänghjul och därvid krossats, med påföljd att han genast affidit, fann jag, vid därefter i fabriken företaget besök, ej blott att man där underlåtit att uppsätta omnämnda räcken omkring svänghjulen, utan äfven att man icke vidtagit *någon* af de öfriga skyddsanordningar, som i min promemoria upptogos. Detta förhållande anmäldes för Kungl. Maj:ts befallningshafvande, och enär arbetaren otvifvelaktigt skulle hafva undgått olyckan, om ifrågavarande skyddsräcken funnits anbragta, framställde jag tillika, huruvida Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansåge skäligt förordna om åtal mot fabriksbolaget, såsom varande genom försummelse vållande till den omkomne arbetarens död.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande uppdrog åt allmänna åklagaren att utföra sådant åtal mot fabriksbolaget, men har detta mål ännu ej blifvit afdömdt.» (I de följande årsberättelserna upplyses, att disponenten blef

frikänd i häradsrätten, men att däremot hofrätten öfver Skåne och Blekinge dömde honom att böta 500 kronor, samt att högsta domstolen — där disponenten anförde besvär — fastställde hofrättens dom.)

Och i sin berättelse för år 1900 förmäler yrkesinspektören i västra distriktet:

»Efter att i denna berättelse förut omnämnda olycksfall med dödlig utgång (en 16-årig arbetare hade den 28 september ljutit döden genom en icke kringgärdad rem i fabriken) inträffat i Vargöns pappersfabrik invid Vänersborg, inspekterades fabriken för 5:te gången, hvarvid följande anmärkningar fortfarande voro att göra.

Transmissionerna borde kringgärdas, så att smörjaren vid sitt arbete ej var nödsakad att krypa under eller klifva öfver transmissionerna eller att gå emellan transmissionerna och kringgärdningen.

Alla ställningsskrufvar och krysskilshufvuden borde skäras af invid ringar och naf, och ordentlig belysning borde anordnas i de mörka gångar, hvarigenom en del farliga transmissioner voro dragna. Kalandrarne borde förses med skyddsstänger samt hissarne med erforderliga hägnader och anslag m. m. En del gångar mellan arbetsmaskinerna borde hållas fria från upplag och affall. Taket i fabriken borde repareras. För hufvudtransmissionernas afstannande borde finnas afkopplingsinrättningar eller signalanordningar.

Cirkelsågarne borde förses med erforderliga skyddsanordningar, och varningsregler för arbetarne borde uppsättas i fabriken.

I skrifvelse till fabriken styrelse gjordes därför en framställning att inom 2:ne veckor få styrelsens försäkran, att de uppräknade anordningarna skulle vara vidtagna inom ett halft år. Då emellertid styrelsen ej ville afgifva en sådan försäkran, och då den dessutom, trots en påminnelse, ej ens anmälde det inträffade olycksfallet inom föreskrifven tid, anmäldes förhållandena för Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Älfsborgs län. Efter det styrelsen varit i tillfälle att yttra sig öfver yrkesinspektörens anmälan, blef den af Kungl. Maj:ts befallningshafvande förelagd att, därest den ville fortsätta arbetet vid bolagets pappersfabrik, hafva före den 1 maj 1901 vidtagit de af yrkesinspektören föreskrifna anordningarna för undvikande af yrkesfara, vid äfventyr, förutom straffpåföljd, att de föreskrifna anordningarna på bolagets bekostnad komme att verkställas genom kronofogdens i orten försorg.»

Man kan icke annat än finna besynnerligt, att dylika stora och ansedda verk och inrättningar visa sådan ovillighet att ställa sig bestämmelserna i lagen angående skydd mot yrkesfara till efterrättelse, och att de icke ens, sedan svåra olycksfall med dödlig utgång inträffat, finna

tiden inne att rätta hvad som felar och upphöra med sitt tredskande. Gent emot yrkesidkare af dylikt slag måste strängare lagbestämmelser tillgripas, när det gäller människors lif och välfärd, och fara verkligen ligger i dröjsmål. »Våra känslor uppröras» — yttrar en yrkesinspektör i en bilaga till en af sina årsberättelser — »när vi af tidningarna erfar, att en dödsdom blifvit afkunnad, och vi räkna kanske efter, huru många år som gått sedan den senaste afrättningen. Den dödsdömde får dock på det smärtfriaste sätt mista lifvet för att försona sitt brott. Huru mycket mera borde vi ej uppröras vid den tanken, att vår blomstrande industri kräfver, förutom de många sårade, ett offer hvar tredje dag af oskyldiga medmänniskor, hvilka, krossade och sönderslitna, ofta dö under de svåraste plågor.»

Vid sidan af de humanitära synpunkterna borde ju dessutom äfven de ekonomiska kunna göra sig gällande, då — såsom en annan yrkesinspektör framhåller — »den utbildade och öfvade arbetskraft, som genom de många olycksfallen nu förspilles, är ock en förlust af ganska stor ekonomisk betydelse för industrien och dess utöfvare, hvilken förlust blir besparad i den mån olycksfallens antal kan nedbringas.» Det är, fortsätter han, dess värre ofta de i arbetet mest ifriga och dugliga, som falla offer för olycksfall, emedan dessa mindre tänka på sin egen säkerhet än på sitt arbete.

Redan med hvad nu blifvit anfördt, men till hvilket ganska mycket skulle kunna läggas, torde vara tillräckligt visadt, att en revision af lagen angående skydd mot yrkesfara, jämte därmed sammanhängande stadganden i andra författningar, är af nöden. Särskildt torde kungörelsen af den 24 januari 1896 om hvad till beredande af kännedom om olycksfall i arbete iakttagas bör — hvilken författning emot all rimlig förväntan blifvit, utan någon som helst hänvändelse till Riksdagen, af Kungl. Maj:t utfärdad — äfven efter de förbättringar, som genom en ny kungl. kungörelse af den 11 oktober 1901 däri vidtagits, befinnas i behof af ytterligare omarbetning.»

Denna min motion blef af lagutskottet afstyrkt och af Första Kamraren afslagen. Andra Kamraren beslöt däremot efter en längre öfverläggning att bifalla motionen.

Det är sålunda med stödet af ett uttalande från den ena hälften af representationen, som jag nu går att förnya min motion om en revision af lagen angående skydd mot yrkesfara, jämte därmed sammanhängande författningar och bestämmelser. Jag vågar också hoppas att denna gång vinna gehör för densamma hos båda kamrarne.

Till de skäl för mitt yrkande, som finnas framlagda i fjolårets motion,

kunna nu fogas åtskilliga nya vittnesbörd om behovet af en revision, hämtade ur den senaste redogörelsen för yrkesinspektionens verksamhet.

Af denna redogörelse, hvilken omfattar arbetsåret 1901, framgår med all den tydlighet, som önskas kan, att åt de lagparagrafer, som angifva *lagens omfång*, behöfver gifvas en mera bestämd och otvetydig formulering. I och med detsamma som yrkesinspektörerna fått att öfvervaka efterlefnaden af lagen angående minderåriges och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke, hvilken lag i hufvudsak äger samma giltighetsområde som lagen angående skydd mot yrkesfara, har särskildt frågan om *gränserna mellan det med fabriksdrift jämförliga handtverket och det egentliga handtverket* blifvit yttermera brännande. På det förstnämnda slaget af handtverk skola de båda under yrkesinspektionens tillsyn stående lagarna angående skydd mot yrkesfara och angående minderåriges och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke äga tillämpning, på det senare däremot icke. Då emellertid hvarken den ena eller den andra af nämnda lagar stadgar, hvilken det tillkommer att afgöra, huruvida och under hvilka förhållanden handtverk eller annan handtering må såsom fabrik anses, har det egendomliga inträffat, att man på grund af ordalydelsen af 8 § af den i vissa delar fortfarande gällande 1881 års förordning angående minderåriges användande i arbete vid fabrik, handtverk eller annan handtering ansett det äfven under nuvarande, i så mycket förändrade förhållanden tillhöra hälsovårds- eller kommunalnämnd att i förekommande fall uppdraga gränslinjerna mellan fabriksmässig drift och handverksmässig näring.

Kommerskollegium, som äfven gjort denna mening gällande, gifver i sitt den 7 oktober 1902 daterade sammandrag af yrkesinspektörernas berättelser för 1901 en god bild af den förbistring och förvirring, som under nämnda arbetsår varit rådande i denna viktiga punkt. Kommerskollegium yttrar:

»Från tillämpningsområdet såväl för lagen den 10 maj 1889 angående skydd mot yrkesfara som för lagen den 17 oktober 1900 angående minderåriges och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke äro undantagna, bland annat, handtverk eller annan handtering, som icke idkas i så stor omfattning eller under sådana förhållanden i öfrigt, att handtverket eller handteringen skäligen må anses för fabrik.

De föreskrifter i nämnda förordningen den 18 november 1881, hvilka afse minderåriges användande i sådant handtverk eller sådan handtering, hvarom nyss är nämndt, skola fortfarande äga tillämpning; och då, enligt denna förordnings § 8, hälsovårds- eller kommunalnämnd äger besluta, huruvida i fråga om tillsynen å minderåriges användande i arbete, handt-

verk eller handtering må anses såsom fabrik, torde det fortfarande få anses i första hand tillkomma dessa myndigheter att bestämma gränsskillnaden emellan giltighetsområdena för 1881 års förordning och lagen den 17 oktober 1900.

Särskildt med hänsyn till föreskrifterna i sistnämnda författning måste det emellertid numera anses synnerligen angeläget, att bestämmandet af berörda gränsskillnad äger rum efter allmänt antagna grunder. Flere af yrkesinspektörerna hafva äfven i sina nu förevarande berättelser uttalat, att en allmänt gällande gräns borde uti nu omförmälda hänseende fastställas.

Redan innan yrkesinspektörernas tjänsteberättelse för år 1901 till kollegium inkommit, har kollegium ägnat denna fråga sin uppmärksamhet och från inspektörerna infordrat särskilda yttranden i ämnet. Af dessa yttranden framgår emellertid, att beträffande grunderna för bestämmandet af ifrågavarande gränsskillnad åsikterna äro bland inspektörerna delade. Såsom förutsättning för att en rörelse skulle anses för fabrik har sålunda angifvits, af sju inspektörer, att rörelsen drefves med mekanisk motor; af fem inspektörer, att i rörelsen användes ångpanna, hvári ånga frambragtes till ett tryck, som med mera än en half kg. per kv.-cm. öfverstege atmosfärens; af likaledes fem inspektörer, att ett större antal än tio arbetare sysselsattes uti för rörelsen särskildt afsedd lokal; af två inspektörer, att ett större antal än fem arbetare under sistnämnda förhållande sysselsattes; af tre inspektörer, att i följd af tillverkningen damm eller för hälsan skadliga gaser under arbetet utvecklades; samt af en inspektör, att jämte det rörelsen drifves med motor minst fem arbetare under någon del af året sysselsattes.

Dessutom hafva två inspektörer ansett såsom önskvärdt, att äfven sådana arbetsställen, där arbetet uteslutande bedrefves med hustru och hemmavarande barn, ansåges som fabriksinrättningar, när öfriga betingelser härför föreläge.

Enligt hvad till kollegii kännedom kommit, har *dels*, såsom äfven af en yrkesinspektör uti hans föreliggande berättelse blifvit omförmäldt, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kronobergs län i en den 15 maj 1901 utfärdad kungörelse till vägledning för hälsovårds- eller kommunalnämndernas inom länet beslut i ämnet meddelat, att länsstyrelsen för sin del omfattade den meningen, att handverk eller annan handtering, som idkades i så stor omfattning eller under sådana förhållanden, att därvid sysselsattes minst fem arbetare eller begagnades motorkraft, skäligen skulle, vidkommande skyddsväsendet för minderårige, såsom fabrik anses; *dels* hälsovårdsnämnden i Norrköping genom beslut af jämnväl sistnämnda dag och år såsom sin åsikt uttalat, att såsom fabrik skulle anses och således

enligt 9 § i lagen den 17 oktober 1900 vara under yrkesinspektörens uppsikt stående hvarje handverk eller handtering, där tillverkningen drefves med något slag af motor, eller där handverket eller handteringen ägde rum inom en viss gemensam lokal och sysselsatte arbetare till ett antal af minst tio, bland hvilka inginge minderårige, som användes vid själfva tillverkningen; och dels Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands län i kungörelse den 5 maj innevarande år, för åstadkommande af en likformig tolkning beträffande tillämpningen af gällande bestämmelser rörande tillsynen öfver minderåriges användande till arbete i vissa yrken på förekommen anledning till vederbörande kommunal- och hälsovårdsnämnders kännedom meddelat, att Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande till fabrik hänförde 1:o) hvarje handverk eller handtering, där motor såsom drifkraft användes, oberoende af arbetareantalet; samt 2:o) hvarje handverk eller handtering, som, utan att motor däri användes, sysselsatte tio eller flera arbetare».

Kommerskollegium har, som af det ofvanstående framgår, funnit angeläget, att bestämmandet af gränsskillnaderna mellan den fabriksmässiga driften och den handverksmässiga näringen måtte äga rum »efter allmänt antagna grunder», och för att kunna gifva hälsovårds- och kommunalnämnderna, hvilka i detta afseende anses vara beslutande myndigheter, nödig vägledning upptogs denna viktiga gränsskillnadsfråga till förnyad pröfning vid yrkesinspektörernas sammanträde i kommerskollegium den 26 november—6 december 1902. Protokollet för den 3 december 1902 § 2 meddelar härom hvad den till motionen fogade bilagan utvisar.

Af detta protokollsutdrag framgår, att yrkesinspektörerna lyckats sammanjämka sina förut ganska divergerande meningar i detta ämne och gemensamt uppställa en norm, hvilken de anbefalla i vederbörandes åtanke. Andra intresserade, t. ex. länsstyrelserna, kunna emellertid föreslå andra normer, och på hälsovårds- och kommunalnämnderna skall det fortfarande, enligt den uppfattning som gjort sig gällande, i sista hand ankomma att bestämma gränserna mellan fabriksmässig drift och handverksmässig näring.

Det torde knappast behöfva påpekas, till hvilka olikheter och oregelbundenheter i lagtillämpningen detta kan leda. Ett arbetsställe, som på en ort anses falla innanför yrkesfarelagens såväl som minderårighetslagens gränser, skulle, om det vore beläget på annan ort, falla utanför desamma, och tvärtom. Att sådana förhållanden ej stämma väl öfverens med lag och god ordning, det torde allmänt medgifvas. Jag vågar därför också antaga, att Riksdagen skall finna angeläget, att här berörda gränsskillnad mellan fabriksmässig drift och handverksmässig näring ju förr

dess hellre varder på ett noggrant och tydligt sätt fastslagen genom lagstiftningsmaktens försorg.

Önskvärdheten här af ur yrkesinspektionens synpunkt framhålles flerstädes i de senast offentliggjorda inspektionsberättelserna. Såsom ett exempel härå och såsom en sammanfattning af det nu sagda tillåter jag mig anföra ett uttalande af yrkesinspektören i Jönköpings distrikt i hans berättelse för år 1901, hvilket uttalande äfven efter normeringsförsöket i december sistlidet år säkerligen äger sin giltighet. Det lyder:

»I öfrigt torde böra framhållas den svårighet, som gör sig gällande vid bedömandet af hvad, som under yrkesinspektionens kontroll bör enligt lag hänföras, och af hvad, som bör stå utanför denna kontroll. Då lagen angående skydd mot yrkesfara § 1 stadgar, att till industriellt yrke räknas, utom fabriker i allmänhet, äfven sådan handtverkerirörelse, som drifves i så stor omfattning eller under sådana förhållanden i öfrigt, att den skäli- gen må anses såsom fabriksrörelse, så synes så stort spelrum vara lämnadt åt det individuella omdömet, att stora svårigheter föreligga för lagens likformiga tillämpning i detta hänseende, hvadan ett förtydligande härutinnan från lagstiftarens sida säkerligen för yrkesinspektionen i sin helhet vore af mycket stor vikt.»

Redogörelsen för yrkesinspektionens verksamhet år 1901 lämnar äfven ytterligare material för bedömande af frågan om lämpligheten af en föreskrift i syfte att vid *fabrikers anläggande* samt om- och tillbyggnad yrkesinspektörernas råd och upplysningar med afseende å nödiga skyddsanordningars anbringande m. m. skola inhämtas, innan byggnadsarbetet tager sin början. Så yttrar yrkesinspektören i Linköpings distrikt i sin årsberättelse följande beträffande konsultation angående nybyggnader:

»På anmodan af vederbörande disponenter har jag blifvit kallad inspektera tre under byggnad varande större fabriker för att konsultera hufvudsakligast angående uppvärmnings- och ventilationsanordningar samt hygien i allmänhet, och hafva de visat stort tillmötesgående att utföra af mig föreslagna anordningar. Hade dock ritningarna å dessa etablisse- mant insändts till granskning, innan själfva byggnaderna utförts, hade vid tvenne af dem mera effektiva och praktiska anordningar kunnat förordas, hvilka nu skulle förorsakat allt för stora ändringskostnader och afvikelser från de ursprungliga planerna.

Det kan därför icke nog betonas, huru viktigt det är, att dylika granskningar af yrkesinspektören i tid finge göras, samt i så stor utsträckning som möjligt.»

Yrkesinspektören i Malmö distrikt, hvilken vid flera föregående tillfällen fäst uppmärksamheten vid våra *maskinfabrikanters förhållande till*

skyddsanordningarna, påyrkar i sin årsberättelse för 1901 bestämdt förbud för såväl maskinfabrikanter som andra, hvilka handla med maskiner, att försälja sådana, utan att behöfliga skyddsanordningar medfölja maskinerna. Han yttrar härom bland annat:

»Redan i berättelsen för åren 1896 och 1897 hade jag anledning framhålla behovet af en medverkan från maskinfabrikanternas sida för åstadkommande af skyddsanordningar på maskinerna. Denna medverkan torde ännu kraftigare böra påkallas, sedan en ny lag angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete tillkommit. Den yrkesidkare, jordbrukare eller annan arbetsgifvare, hvilken enligt nämnda lag skall kännas skyldig utgifva ersättning till sina arbetare för olycksfall, som träffat denne under arbete vid någon maskin, synes hafva goda skäl att fordra, det maskinfabrikanten ej må tillåtas sälja denna maskin, med mindre densamma är försedd med skyddsanordningar. Den fordran blir ännu tydligare, när man betänker, att maskinfabrikanten, som känner det sätt, hvarpå maskinens alla delar fungera, äfven till fullo inser de faror, som kunna vara förenade med maskinens användande, en sak som köparen, hvilken mera sällan torde hafva ingenjörskunskaper, i regel ej förstår.

Yrkesidkaren kan ju i detta afseende inhämta råd af yrkesinspektören, fastän detta väl knappast torde göras, förrän såsom följd af ett redan inträffadt olycksfall, men jordbrukaren, med de många och synnerligen farliga maskiner, han numera måste använda, har ej ens denna hjälp att tillgå.»

Yrkesinspektören redogör sedermera dels för den mängd af offer, som den nuvarande ordningen årligen kräfver inom industri och jordbruk i vårt land, dels också för de goda verkningar, hvilka i Danmark visat sig af ett lagstadgande, som förbjuder försäljning af maskiner utan nödiga skyddsanordningar, samt fortsätter härpå:

»Yrkesidkaren höres ofta, sedan någon hos honom anställd arbetare kommit till skada vid maskinarbete, uttala sin förtrytelse däröfver, att maskinfabrikanterna tillåtas försälja farliga maskiner, som ej äro försedda med skyddsanordningar. Huru likgiltiga, för att icke säga motsträfviga, maskinfabrikanterna äfven ställa sig i detta afseende, torde framgå af ett samtal, som jag under året haft med en maskinfabrikant. Denne tillverkar en maskin, som har stor spridning inom distriktet, och vid hvilken upprepade olycksfall af likartadt slag inträffat. Jag har därför redan tidigare fäst fabrikantens uppmärksamhet härpå och framhållit behovet af att denna maskin anbringa en skyddsanordning, som kunde göras synnerligen enkel och kosta kanske högst 1 krona, men som tydligen kunde förhindra dessa olycksfall. Då ifrågavarande maskiner emellertid fortfarande ut-

sändes från verkstaden utan att vara försedda med nämnda skyddsanordning, upprepade jag under detta år min erinran om behovet af densamma och erhöll då det tydligen undvikande svaret, att köparne ej ville hafva en sådan skyddsanordning på maskinen. Förhållandet var emellertid, att flere köpare på min uppmaning rekvirerat densamma hos fabrikanten, men ej fått den; antagligen ansåg fabrikanten det ej vara »affär» att befatta sig med dylika obetydligheter. Det bör kanske med anledning af detta svar upplysas, att anordningen i fråga icke är hinderlig för arbetet vid maskinen.»

Yrkesinspektörens framställning slutar, som ofvan nämnts, därmed, att han yrkar på ett tillägg i lagen angående skydd mot yrkesfara, innehållande förbud för såväl maskinfabrikanter som andra, hvilka handla med maskiner, att försälja sådana, vare sig nya eller begagnade, utan att behöfliga skyddsanordningar medfölja maskinerna. Kommerskollegium har så till vida biträdt denna yrkesinspektörens framställning, som kollegiet förklarar sig anse, att frågan, huruvida förbud mot försäljning inom landet af maskiner utan erforderliga skyddsanordningar bör och lämpligen kan stadgas, vid en blifvande revision af bestämmelserna i lagen angående skydd mot yrkesfara bör blifva föremål för behandling.

I sin årsberättelse för 1901 påkallar yrkesinspektören i Jönköpings distrikt uppmärksamhet för spørsmålet om *desinfektion af lump*, ett spørsmål, som visserligen icke varit berördt i min fjolårsmotion, men hvilket jag med anledning af denne inspektörs anmärkningsvärda framställning anser mig böra här upptaga, såsom innebärande ett nytt bevis för att den nuvarande yrkesfarelagstiftningen behöfver förbättras och fullständigas. Alldeles ny är emellertid icke denna fråga för vår yrkesinspektion. Redan i kommerskollegiets sammandrag af yrkesinspektörernas berättelser för år 1893 omförmäles det, att yrkesinspektören i dåvarande västra distriktet fört samma ämne på tal med anledning af sin erfarenhet från två valsullsfabriker i Örebro län, där man kunnat befara, att de smittämnen, som kunde finnas i lumporna, skulle genom det sätt, hvarpå bearbetningen försigginge, spridas bland arbetarne och närboende. Bemålde yrkesinspektör framhöll tillika, att om lumporna, såsom ej vore osannolikt, ofta innehölle smittämnen, så funnes dessa kvar i den valsull, hvilken utsändes som handelsvara, och erhöles sålunda spridning. »Det vore därför behöfligt — så slutade framställningen från 1893 — att lumporna tvättades och kokades, innan de vidare bearbetades och fördes i handeln, men en dylik åtgärd torde ej på grund af lagen angående skydd mot yrkesfara kunna af yrkesinspektören åläggas vederbörande fabrikanter.»

Den framställning i detta ämne, som i årsberättelsen för år 1891 blifvit

gjord af yrkesinspektören i Jönköpings distrikt, anser jag förtjäna återgifvas i dess helhet. Den lyder som följer:

»Beträffande hygieniska förhållanden anser jag mig icke böra underlåta att särskildt omnämna ett slag af fabrikation, som inom distriktet på många ställen bedrifves, nämligen fabrikationen af konstull (shoddy), och som synes böra ägnas en särskild uppmärksamhet på grund af de stora faror i hygieniskt hänseende, som vid denna fabrikation kunna föreligga. Fabrikerna äro i allmänhet små, och i flera fall förbundna med vaddfabrik eller spinneri och väfveri. Såsom råämne för denna industri användes yllepump, hvilken i de allra flesta fall inköpes från befolkningen uti kringliggande landsort, utan att lumpen underkastas någon som helst desinfektion. Då nu denna lump kan hafva kommit från sådana hem, där allehanda smittosamma sjukdomar, såsom tuberkulos, difteri, tyfus m. fl. förekommit, inses lätteligen den fara, som däraf kan uppkomma för såväl fabriken arbetare som för de personer, som skola använda den vadd eller det ylletyg, som vid fabriken framställes. Det torde böra nämnas att, i synnerhet då lumpen i torrt tillstånd bearbetas (rifves) i shoddymaskinen, ett mycket intensivt damm utvecklas, som redan i och för sig måste anses för hälsan skadligt och som blir det i ännu högre grad, då man vet, att detta damm kan vara mycket smittoförande. Att ventilationsförhållandena vid dylika fabriker i de allra flesta fall lämna mycket öfrigt att önska, är lätt att öfvertyga sig om genom att blott inträda i en dylik fabrik. Utanför dylika fabriker brukar i vanliga fall på en stor yta rundt om fabriken ligga ett tjockt lager af damm och flock, som vid luftens minsta rörelse lätt uppröres till verkliga moln af damm, efter hvad jag själf sett. Det har därför synts mig nödigt att vid inspektionen af fabriker af detta slag föreskrifva, utom i möjligaste måtto nödiga åtgärder för betryggande ventilation, anordningar för effektiv desinfektion. Med hänsyn särskildt till omskrifna desinfektion synes mig i högsta måtto önskligt, om en lag kunde i detta afseende erhållas, innehållande förbud för förarbetning af lump till konstull, vadd, garn eller väfnader, för såvidt lumpen icke blifvit på särskildt sätt desinficerad. Efter hvad mig blifvit meddeladt finnes förut en förordning, som förbjuder import af lump från utlandet, såvida icke genom bevis blifvit styrkt, att lumpen i fråga undergått effektiv desinfektion.

Genom lag eller särskild förordning i ofvanberörda syfte skulle alla fabriker af ofvanskrifna kategori drabbas af samma förbud och därigenom den osunda konkurrens emellan fabrikerna undvikas, som nu hart när omöjliggör införandet af desinfektion. För att få höra yrkesidkarnes inom shoddyfabrikationen mening i omskrifna fråga har jag icke underlåtit att

vidtala en och annan af dem i denna sak, och häraf har jag ytterligare styrkts i min här ofvan uttalade uppfattning, ehuru väl naturligen många shoddyfabrikanter finnas, hvilka icke alls vilja veta af någon desinfektion vid sina fabriker. En yrkesidkare t. ex. svarade mig, då jag för honom framhöll nödvändigheten af desinfektion, »att han väl kunde förstå, att förhållandena icke kunde få fortgå på det gamla sättet».

Ehuru väl ingen statistik föreligger beträffande sjukdomsfrekvensen i följd af omskrifna bristande desinfektion, synes likväl i en tid som denna, då ett ganska allvarligt arbete pågår i och för bekämpandet af tuberkulos och andra infektionssjukdomar, att något bör göras i den antydda riktningen. Vid samtal med flere herrar läkare hafva dessa visat sig hafva samma mening, som jag här dristat uttala i ofvanskrifna desinfektionsfråga.»

Att äfven den nu berörda frågan förtjänar att blifva föremål för behandling vid en revision af bestämmelserna i lagen angående skydd mot yrkesfara, har kommerskollegium i sitt sammandrag af yrkesinspektörernas berättelser för 1901 likaledes vitsordat.

Beträffande den viktiga frågan om *yrkesfarelagens efterlefnad* skall jag inskränka mig till att ur redogörelsen för yrkesinspektionens verksamhet år 1901 anföra ett enda uttalande, äfven det gående i enahanda riktning som de yttranden, jag i denna punkt anført uti min fjolårsmotion. Det är yrkesinspektören i Hernösands distrikt, som jag nu återoppar. Han yttrar:

»I sammanhang med redogörelsen för olycksfall må äfven omnämnas ett sådant — icke anmärkningspliktigt — med dödlig utgång, alldenstund det framvisar ett exempel på huru litet de i lag bestämda föreskrifterna om skyddsanordningars uppsättande iakttagas och på det moraliska ansvar, en arbetsgifvare ådrager sig genom att uraktlåta följa yrkesinspektörens meddelanden och föreskrifter.

Vid ett sågverk blef en 5-årig gosse indragen i en oskyddad, lågt belägen transmissionsaxel, belägen i verkets sliprum. Gossen, som inkommit medförande mat till den vid smärgelskifvan sysselsatte arbetaren, lutade sig emot transmissionsaxeln för att kunna se ut genom fönstret. Därvid fastnade en krysskil i gossens kläder. Arbetaren sprang genast ut för att »få stopp», och vid återkomsten fann han »bitar af gossens kropp här och där i rummet.» (Ur polisprotokollet.)

Förhållandet anmäldes för Kungl. Maj:ts befallningshafvande under anhållan om eventuellt åtals anställande mot yrkesidkaren, och gaf Kungl. Maj:ts befallningshafvande allmänna åklagaren i uppdrag att utföra åtalet. I häradsrättens utslag beträffande detta mål säges emellertid, »att för-

seelse mot 2 § af ofvan berörda skyddslag icke är med ansvar belagd, med mindre föreläggande eller förbud jämlikt 8 § samma lag blifvit meddeladt eller försutet eller öfverträdt».

I 2 § af lag angående skydd mot yrkesfara finnes stadgadt, att yrkesidkare är pliktig inskydda sådan transmissionsaxel, hvarom fråga är; och i detta fall hade yrkesinspektören flera gånger lämnat meddelande om transmissionsers förskyddande samt tvenne gånger hänvisat till yrkesinspektionens cirkulär n:o 2, hvori särskildt framhålles, att transmissioner, belägna under 2 meter från golf, skola inklädas eller å annat sätt förskyddas.

Skall yrkeslagen sålunda blifva verksam, måste yrkesinspektören nästan alltid efter skedd inspektion göra anmälan till Konungens befallningsningshafvande enligt 8 § af samma lag; och att yrkesinspektör i de flesta fall, åtminstone i fråga om transmissioner, är befogad till en sådan anmälan, visa de ständigt återkommande påminnelserna i de skriftliga meddelandena om desammas förskyddande. Det tyckes nämligen vara hart när omöjligt att få yrkesidkare att inskydda krysspinnar och stoppringskrufvar, och i ofantligt många fall få hela transmissionsaxlar samt remmar, att icke tala om växlar, gå oskyddade.

Som det emellertid vid arbetsställen ofta inträffar, att nya transmissioner uppsättas och äldre flyttas samt skyddsanordningarna borttagas, så blir förhållandet enligt lag nästan enahanda, om anmälan enligt 8 § blifvit gjord eller icke. Det skulle, synes mig, efter en längre tids upprepade anmälningar enligt 8 § blifvit nästan omöjligt att hålla reda på, vid hvilka transmissioner, maskiner m. m. skydd för undvikande af olycksfall enligt Konungens befallningshafvandes beslut blifvit pådömda, då det ju ej sällan inträffar, att en fabrik efter endast några års verksamhet kan vara så förändrad, att man knappast kan känna igen de inre anordningarna. Af 8 § framgår, att anmälan skall ske beträffande »viss anordning i de afseenden, hvarom i 2 § stadgas», hvadan yrkesidkaren icke kan af Konungens befallningshafvande åläggas att iakttaga föreskrifterna i 2 § i sin helhet eller visst mom. däraf, utan måste åläggandet vara fullt i detalj utarbetadt.

Här nedan ett exempel på resultatet af en dylik anmälan.

Ett arbetsställe har af yrkesinspektör inspekterats, och i 10 olika punkter hafva i skriftligt meddelande föreskrifvits skyddsanordningarnas uppsättande i enlighet med 2 § af lag angående skydd mot yrkesfara. Vid följande efterbesiktning befinnes yrkesidkaren hafva underlåtit att ställa sig till efterrättelse föreskrifterna i de 5 första punkterna. Yrkesinspektören anmäler detta i enlighet med 8 § till Konungens befallningshafvande, som ålägger yrkesidkaren att uppsätta skyddsanordningar efter förslaget i de 5 första punkterna af yrkesinspektörens föreläggande. Efter någon

tid borttagas alla skyddsanordningarna. (Det är intet ovanligt fall, att en gång uppsatta skydd borttagas). Om nu en olyckshändelse inträffar vid de oskyddade transmissionerna, maskinerna m. m., omnämnda i de 5 första punkterna, så kan arbetsgifvaren lagligen bötfällas; om däremot en olyckshändelse inträffar vid de oskyddade maskinerna, omnämnda i de 5 sista punkterna, så skulle arbetsgifvaren icke kunna straffas efter lag angående skydd mot yrkesfara.

Dessa för lagens effektivitet ofta återkommande anmälningar blifva för såväl Konungens befallningshafvande som yrkesinspektören mycket betungande och för yrkesidkaren föga angenäma, hvadan det bästa för alla parter tvifvelsutän vore, om lagen i så måtto ändrades, att yrkesidkare voro direkt ansvariga för brott mot 2 § af lag angående skydd mot yrkesfara. 9 § af nämnda lag skulle då få följande lydelse: Underlåter yrkesidkare att ställa sig till efterrättelse de i 2 § stadgade bestämmelserna, eller öfverträder han eljest hvad i denna lag är föreskrifvet, straffas med böter från och med tio kronor till och med femhundra kronor.»

Utan att nu, lika litet som i fjol, ingå i något närmare bedömande af de hittills framkomna förslagen med syfte att åt yrkesfarelagens bestämmelser bereda en större effektivitet, torde jag dock vara berättigad att i det ofvan återgifna uttalandet se ett ytterligare skäl för, att denna viktiga fråga göres till föremål för grundlig och allvarlig pröfning. Samhället och den omtänksamme yrkesidkaren, som vill sörja för sina arbetares trygghet till lif och hälsa, böra ingenting kunna ha att invända emot, att ovilliga och tredskande yrkesidkare tillhållas och i nödfall tvingas att ställa sig lagens bud till efterrättelse.

Redan det nu anförda torde vara till fyllest för att motivera mitt förnyade yrkande på en *revision* af lagen angående skydd mot yrkesfara. Ett ytterligare stöd härför finner jag emellertid däri, att också en af statens yrkesinspektörer, inspektören i Hernösands distrikt, under sistlidet år i skrifvelse till kommerskollegium ifrågasatt, hnruida icke tiden vore inne för vidtagande af en revision af bestämmelserna i lagen af den 10 maj 1889 angående skydd mot yrkesfara eller — såsom han i slutorden af sin utförligt motiverade skrifvelse uttrycker sig — »för sådana ändringar af skyddslagen, som erfarenhet under yrkesinspektionens öfver 10-åriga verksamhet visat vara af behovet påkallade, och som industriens hastiga tillväxt i vårt land nödvändiggör.»

Man borde kunnat vänta, att kommerskollegium, som redan i midten af förra årtiondet ställde i utsikt en revision af yrkesfarelagen såsom en följd af yrkesinspektionens fortsatta utveckling, nu skulle skänkt denna

framställning sitt fulla understöd. I sitt uttalande med anledning af densamma, hvilket återfinnes i inledningen till redogörelsen för yrkesinspektionens verksamhet 1901, medgifver kommerskollegiet fortfarande, att anledningar förefinnas att i ett sammanhang taga under öfvervägande, huruvida icke vissa ändringar i eller tillägg till ifrågavarande lag må vara af förhållandena påkallade; men kollegiet håller dock före att, »innan en revision företages, borde förvärfvas någon större erfarenhet än den, som hittills kunnat vinnas rörande tillämpningen af den med lagen angående skydd mot yrkesfara i nära samband stående lagen den 17 oktober 1900 angående minderåriges och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke».

Det är med endast ett års tillämpning af den s. k. minderårighetslagen för ögonen, som kommerskollegium gjort detta uttalande. I denna stund förfogar vår yrkesinspektion redan öfver två års erfarenhet på detta område, och innan en eventuell revision af gällande lag angående skydd mot yrkesfara kan blifva avslutad, kommer säkerligen ett ytterligare förökadt erfarenhetsmaterial att stå till buds. På denna grund — ehuru icke endast på denna — har jag anledning antaga, att det skäl för ett uppskof, som kommerskollegium i fjol anförde, numera icke är gällande ens för kollegiet själf.

I en punkt, nämligen med afseende å frågan om utstakande af gränserna mellan fabriksmässig drift och handtverksmässig näring, har just den redan vunna erfarenheten af minderårighetslagens tillämpning visat det vara af vikt, att en fixering äger rum af sistnämnda lags såväl som af yrkesfarelagens omfång. I hvad mån minderårighetslagens bestämmelser i öfrigt kunna behöfva förändras, lär väl en framtida erfarenhet komma att utvisa. Någon genomförd granskning af dess stadganden har jag icke haft för afsikt att nu ifrågasätta. Jag har, såsom synes, endast ansett mig böra beröra en enda viktig punkt, där sammanhanget mellan minderårighetslagens och yrkesfarelagens bestämmelser är oförtydbart, där behovet af en klarare och bestämdare affattning af lagens bud är otvifvelaktigt, och där en i sådan riktning gående förändring i den ena lagen icke gärna kan äga rum utan en motsvarande förändring i den andra.»

Herr Roos har till stöd för sin ofvan omförmälda hemställan anförde följande:

»I berättelsen öfver yrkesinspektionens verksamhet år 1901 yttrar kungl. kommerskollegium:

»Från tillämpningsområdet såväl för lagen den 10 maj 1889 angående skydd mot yrkesfara som för lagen den 17 oktober 1900 angående

minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke äro undantagna, bland annat, handverk eller annan handtering, som icke idkas i så stor omfattning eller under sådana förhållanden i öfrigt, att handverket eller handteringen skäligen må anses för fabrik.

De föreskrifter i nämnda förordningen den 18 november 1881, hvilka afse minderårigas användande i sådant handverk eller sådan handtering, hvarom nyss är nämnt, skola fortfarande äga tillämpning; och då, enligt denna förordnings § 8, hälsovårds- eller kommunalnämnd äger besluta, huruvida i fråga om tillsynen å minderårigas användande i arbete, handverk eller handtering må anses såsom fabrik, torde det fortfarande få anses i första hand tillkomma dessa myndigheter att bestämma gränsskillnaden emellan giltighetsområdena för 1881 års förordning och lagen den 17 oktober 1900.

Särskildt med hänsyn till föreskrifterna i sistnämnda författning måste det emellertid numera anses synnerligen angeläget, att bestämmandet af berörda gränsskillnad äger rum efter allmänt antagna grunder. Flera af yrkesinspektörerna hafva äfven i sina nu förevarande berättelser uttalat, att en allmänt gällande gräns borde uti nu omförmälda hänseende fastställas.

Redan innan yrkesinspektörernas tjänsteberättelser för år 1901 till kollegium inkommit, har kollegium ägnat denna fråga sin uppmärksamhet och från yrkesinspektörerna infordrat särskilda yttranden i ärendet. Af dessa yttranden framgår emellertid, att beträffande grunderna för bestämmandet af ifrågavarande gränsskillnad åsikterna äro bland inspektörerna delade. Såsom förutsättning för att en rörelse skulle anses för fabrik har sålunda angifvits: af sju inspektörer, att rörelsen drefves med mekanisk motor; af fem inspektörer, att i rörelsen användes ångpanna, hvari ånga frambragtes till ett tryck, som med mera än en half kg. per kv.-cm. öfverstege atmosfärens; af likaledes fem inspektörer, att ett större antal än tio arbetare sysselsattes uti för rörelsen särskildt afsedd lokal; af två inspektörer, att ett större antal än fem arbetare under sistnämnda förhållande sysselsattes; af tre inspektörer, att i följd af tillverkningen damm eller för hälsan skadliga gaser under arbetet utvecklades; samt af en inspektör, att jämte det rörelsen drefves med motor minst fem arbetare under någon del af året sysselsattes.

Dessutom hafva två inspektörer ansett såsom önskvärdt, att äfven sådana arbetsställen, där arbetet uteslutande bedrefves med hustru och hemmavarande barn, ansåges som fabriksinrättningar, när öfriga betingelser härför föreläge.»

Sedan kollegium vidare omförmäلت af länsstyrelserna i Kronobergs

och Östergötlands län samt hälsovårdsnämnden i Norrköping gjorda och allmänheten delgifna uttalanden rörande lämplig skillnad mellan handverk och fabriker, hvilka uttalanden beträffande handteringar, där motor icke användes, äro af ganska olika innebörd, äfvensom redogjort för hithörande bestämmelser i Norge, Danmark och Schweiz, fortsätter kollegium:

»Utan tvifvel möta — icke minst med hänsyn till den stora användning hjälpmaskiner nu mera erhållit inom den s. k. mindre eller handverksindustrien — stora svårigheter att uppställa en bestämd gräns emellan fabrik och handverk. Skall denna gräns, såsom för närvarande lär vara förhållandet, i hvarje särskildt fall i första hand bestämmas af hälsovårds- eller kommunalnämnd, är, såsom ofvan redan blifvit sagdt, erforderligt, att detta äger rum efter vissa allmänt antagna grunder.

Hvad då beträffar vinnandet af detta mål, föreställer sig kollegium, att, innan en lagstiftningsåtgärd uti ifrågavarande syfte vidtages, försök torde lämpligen böra göras att ernå målet därigenom, att, sedan, så vidt möjligt, en enig åsikt i frågan åstadkommits bland yrkesinspektörerna, denna åsikt genom yrkesinspektörernas försorg meddelas hälsovårds- och kommunalnämnder äfvensom länsstyrelserna.»

Med anledning af detta kommerskollegii uttalande ägde vid sammanträde den 3 december 1902 mellan rikets yrkesinspektörer öfverläggning rum rörande ifrågavarande ämne; och enade sig yrkesinspektörerna därom, att till »industriellt yrke» i den betydelse, hvori dessa ord förekomma i lagen den 17 oktober 1900, borde hänföras

»hvarje yrkesrörelse idkad såsom näring och drifven med motor eller kreatursvandring, oberoende af antalet arbetare, som i rörelsen sysselsättas utom deras resp. bostäder,

hvarje yrkesrörelse idkad såsom näring och där sådan ångpanna brukas, att ånga däri alstras till ett tryck, som med mera än en half kg. per kv.-cm. öfverstiger atmosfärens, oberoende af antalet arbetare, som i rörelsen sysselsättas utom deras resp. bostäder, samt

hvarje annan yrkesrörelse idkad såsom näring och där på samma arbetsplats antingen under bar himmel eller inom för ifrågavarande yrke afsedda arbetslokaler minst tio (10) arbetare under någon tid af året samtidigt sysselsättas.»

Under innevarande januari månad torde yrkesinspektörerna hafva aflåtit skrivelser till Kungl. Maj:ts befallningshafvande med anhållan, att dessa ville i utfärdade kungörelser meddela sin med yrkesinspektörernas öfverensstämmande åsikt i fråga om de förhållanden, under hvilka ett handverk eller annan handtering bör anses såsom fabrik. Hvilka åtgärder

af Kungl. Maj:ts befallningshafvande dessa skrivelser må hafva föranledt, är mig emellertid icke bekant.

Otvifvelaktigt torde vara, att behof länge förelegat af en bestämelse, klagörande skillnaden mellan fabrik och handverk, och detta behof kommer att göra sig gällande i betydligt högre grad, sedan med detta års ingång lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901 trädte i kraft. I denna lags 2 § stadgas nämligen skyldighet för arbetsgifvare att för skada af viss i lagen närmare angifven beskaffenhet utgifva ersättning, därest arbetsgifvaren såsom yrke utöfvar exempelvis

grufdrift, sten- eller kalkbrytning, tegeltillverkning, bruksrörelse eller annan verksamhet, som afser tillgodogörande eller förädling af mineralrikets alster och ej är att anse såsom handverk;

fabriksrörelse; samt

skeppsbyggeri-, bränneri-, bryggeri-, bageri-, slakteri-, mejeri- eller kvarnrörelse, som idkas på sådant sätt och i sådan omfattning, att den kan anses med fabriksrörelse jämförlig.

Det torde lätt inses, af hvilken vikt det är såväl för arbetsgifvare som arbetare att veta, om arbetsgifvarens yrke är sådant, att han är ersättningsskyldig vid inträffande olycksfall eller icke. Arbetsgifvaren kan, om han vet sig vara underkastad dylik skyldighet, bedöma, huruvida han bör taga försäkring för den risk han löper eller icke, och arbetaren behöfver icke lita sig till den ovissa utgången af en rättegång för att i händelse af olycksfall få sin rätt till ersättning fastslagen.

Den väg, yrkesinspektörerna beträdat för att vinna nödig klarhet i detta hänseende, synes mig dock icke vara den riktiga. Förutsatt, att samtliga länsstyrelser vilja biträda den mening, hvarom yrkesinspektörerna enat sig — hvilket beträffande sista punkten af flera skäl synes mig tvifvelaktigt — skulle en sålunda af yrkesinspektörer och länsstyrelser godkänd tolkning af ofvanberörda kungl. förordning den 18 november 1881 samt lagarne den 10 maj 1889, den 17 oktober 1900 och den 5 juli 1901 icke hafva någon som helst bindande kraft. Säkerligen skulle den icke kunna förekomma tvister i fråga om en närings inräknande bland de yrken, där ersättningsskyldighet för olycksfall äger rum, och skulle vid en sådan tvist det visa sig, att domstolarne icke fäste något afseende vid de administrativa myndigheternas uttalanden, lär den omständigheten, att dessas auktoritet icke skulle vinna därå, vara af ringa betydelse vid jämförelse med andra däraf uppkommande betänkliga följder.

Det riktiga sättet att uti förevarande hänseende vinna en högst nödig

klarhet synes mig vara, att de lagstiftande myndigheterna meddela erforderliga bestämmelser, — — —.»

I herr Bergströms motion hafva herrar A. Hedin och E. Biesert instämt.

Såsom äfven nästlidet års lagutskott vid behandling af herr Bergströms då väckta förslag om revision af lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889 jämte därmed sammanhängande författningar och bestämmelser framhöll, äro sådana lagbestämmelser som de nu ifrågavarande till sin natur mera än andra underkastade behovet af förändring. Den snabba utveckling och hastiga växling, som särskildt i våra dagar äro utmärkande för näringslivet, medföra nämligen, att jämväl de lagstadganden, som afse att reglera ekonomiska företeelser, i allmänhet torde, för att vara väl lämpade efter förhållandena, jämförelsevis ofta behöfva undergå en mera eller mindre fullständig omarbetning. En liknande uppfattning har gjort sig gällande i andra länder, såsom exempel hvarå det torde vara af intresse att nämna, att den danska lagen om arbete i fabrik och därmed likartad verksamhet samt offentlig tillsyn därå den 11 april 1901 föreskrifver, att förslag till revision af lagen skall framläggas senast för den lagtima riksdag, som sammanträder år 1910.

Den erfarenhet, som vunnits under tillämpningen af lagen angående skydd mot yrkesfara, torde i allmänhet hafva varit tillfredsställande, och från alla håll lärer erkännas, att denna lag i många hänseenden medfört gagneliga verkningar. Å andra sidan hafva helt naturligt anmärkningar mot lagen icke saknats, och en allmän uppfattning torde numera vara, att densamma är behäftad med vissa brister, hvilka, utan att beröra hufvudgrunderna för lagen, dock föranleda, att dess syfte icke nås i den fulla utsträckning, som vore önskvärdt. En sådan uppfattning har särskildt framträdt i yrkesinspektörernas berättelser. Uttalanden från kommerskollegium synas ock gifva vid handen, att förändringar i vissa delar af lagen utgöra ett behof, hvars uppfyllande icke bör länge undanskjutas, och inom Riksdagen har krafvet på revision af lagens bestämmelser vunnit kraftigt understöd.

Äfven lagutskottet håller före, att tidpunkten för vidtagande af åtgärder i sådan riktning nu torde vara inne. Visserligen är det ännu icke särdeles många år lagen varit i tillämpning, men, såsom redan framhållits, bör man icke i fråga om lagar af denna art förutsätta, att de under någon längre tid skola kunna äga bestånd utan förändringar. Redan nu torde ock finnas en ganska rik erfarenhet att lägga till grund för omarbetning

af sådana bestämmelser, hvilka befunnits icke fullt motsvara sitt ändamål. Herr Bergströms framställning synes utskottet visa, att särskildt på sista tiden sådant material till en revision af lagen alltmer samlats och på samma gång önskningarna i detta hänseende vunnit i styrka och berättigande.

Ehuru utskottet alltså anser sig böra biträda yrkandet om en revision af förevarande bestämmelser, följer icke häraf, att utskottet känner sig öfvertygad om lämpligheten af alla de särskilda ändringsförslag, som i herr Bergströms motion innefattas. Sålunda finner utskottet, i likhet med nästlidet års lagutskott, att ett lagstadgande, hvarigenom för vissa arbetare föreskrefves en normaldräkt, skulle innebära ett alltför långt drifvet statsförmynderskap. Otvifvelaktigt är det mycket önskvärdt, att såväl manliga som kvinnliga arbetares klädedräkt bättre afpassas efter yrkets faror, än nu i allmänhet sker, men detta mål bör man i utskottets tanke söka vinna på frivillighetens väg. Yrkesinspektörerna kunna säkerligen härvid utträtta mycket genom råd och upplysningar i förening med tillhandahållande af lämpliga modeller.

Om något skall åtgöras till förebyggande af att vid ombyte af ägare till industriell anläggning den nya ägaren kan komma att sakna kännedom om förelägganden och andra meddelanden, som tidigare ägare mottagit från yrkesinspektör, lär det dock knappast lämpligen kunna ske på det sätt, att industriidkare finge sig ålagdt att bevara vissa handlingar. Snarare kunde ifrågasättas, att vid industriella anläggningar skulle finnas diarier, där yrkesinspektörerna i korthet antecknade de meddelanden, till hvilka de funne anledning.

Förbud mot köp och försäljning af maskiner utan skyddsanordningar torde icke gärna kunna meddelas, utan att undantag göres för det fall, att den, som önskar köpa en maskin, förut innehar en fortfarande användbar skyddsanordning från någon äldre maskin af samma slag.

Att, såsom yrkesinspektörernas berättelser synas utvisa, tillämpningen af lagens bestämmelser ofta försvåras och fördröjes genom yrkesidkares tredska, utgör ett beklagligt missförhållande, och utskottet behjartar till fullo önskvärheten af att något måtte göras för undanrödjande af det samma. Den i sådant afseende ifrågasatta utvägen att gifva yrkesinspektörerna befogenhet att meddela förelägganden vid äfventyr af straffpåföljd synes dock utskottet möta allt för stora betänkligheter, och berörda syfte kan därför enligt utskottets uppfattning icke nås, med mindre andra medel i sådant hänseende stå att finna.

Öfver hufvud lär det emellertid icke vara erforderligt eller lämpligt att på förhand fastslå, i hvilka afseenden förevarande bestämmelser böra

blifva föremål för omarbetning, utan torde sådant säkrare och bättre framträda vid den omsorgsfulla och sakkunniga pröfning, för hvilken nämnda bestämmelser må komma att blifva föremål, om en revision af desamma begäres. Någon rubbning af de hufvudsakliga grunder, på hvilka lagen angående skydd mot yrkesfara hvilat, har icke blifvit ifrågasatt, och anledning till en dylik genomgripande åtgärd torde ej heller förefinnas, utan lär revisionen böra begränsas till ändring eller förtydligande af de delar i lagen, som kunna befinnas mindre lämpliga eller ofullständiga.

En bland de viktigaste liksom ock svåraste frågor, som i herr Bergströms motion upptagits, utgör spörsmålet, huru gränsen mellan fabrik och handverk lämpligen bör bestämmas i de mångskiftande och växlande fall, då de kunna anses stå hvarandra nära. Såsom herr Bergström framhållit, är denna fråga af betydelse ej blott med hänsyn till lagen angående skydd mot yrkesfara, utan jämväl och lika mycket för lagen angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke den 17 oktober 1900, och stå dessa författningar med hvarandra i det nära samband, att de bestämmelser, som i berörda hänseende kunna komma till stånd, icke gärna kunna erhålla tillämpning å den ena lagen, utan att motsvarande föreskrifter blifva gällande i afseende å den andra. Samma fråga har upptagits i den af herr Roos afgifna motionen, där det ytterligare påvisas, hurusom behovet af en bestämmelse, klagörande skillnaden mellan fabrik och handverk, kommer att göra sig kännbart i ännu högre grad, sedan med innevarande år lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete den 5 juli 1901 träd i kraft.

I likhet med motionärerna finner utskottet uppenbart, att det för vinnande af en enhetlig och riktig tillämpning af ifrågavarande lagar vore i hög grad önskvärdt, att tydliga och, så vidt möjligt, allmängiltiga grunder för angifvande af gränsen mellan fabriks- och handverksrörelse blefve i lag fastslagna. Särskildt kraftigt framträder detta behof med hänsyn därtill, att det på grund af 8 § i förordningen angående minderårigas användande i arbete vid fabrik, handverk eller annan handtering den 18 november 1881 fortfarande lär tillkomma hälsovårds- eller kommunalnämnd att i förekommande fall afgöra, huruvida en handtering skall såsom fabrik falla inom tillämpningsområdet för förstnämnda tvenne lagar eller såsom handverk vara därifrån utesluten. Måhända torde ock numera finnas en så rik erfarenhet på förevarande område, att det skall låta sig göra att för detsamma åstadkomma bestämmelser, hvilka, på samma gång de lämpa sig för de härutinnan mycket växlande förhållandena, mera än nu gällande stadganden kunna tjäna till en klarare uppfattning och säkrare

ledning ej blott för den allmänhet, som är däraf beroende, utan äfven för de myndigheter, som hafva att dem tillämpa.

På sålunda anförda skäl får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med anledning af herrar Bergströms och Roos' förevarande motioner, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, efter verkställd granskning af lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889 och lagen angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke den 17 oktober 1900 jämte andra med dem samband ägande lagar och författningar, täcktes taga i öfvervägande, huruvida vissa ändringar i eller tillägg till dessa lagar och författningar må vara påkallade af förhållanden, som framträdt vid deras tillämpning, särskildt i fråga om utstakande af mera än nu bestämda gränser mellan fabriksmässig drift och handverksmässig näring, samt, därest den verkställda granskningen anses därtill föranleda, för Riksdagen framlägga förslag till de nya eller ändrade bestämmelser, hvartill den verkställda granskningen finnes gifva anledning.

Stockholm den 20 februari 1903.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.